

דו"ח פעילות שנתי

דברי פתיחה של הוועד המנהל

סכנת תכנית הגירוש התבטאה בכל תחומי עבודת המוקד בשנת 2018. השנה נפתחה עם ההכרזה על גירושם למדינות שלישיות באפריקה של 36,000 מבקשי המקלט הסודנים והאריתראים השוהים בישראל. המוקד נאבק בכל הגזרות האפשריות: פעילות ציבורית, הליכים משפטיים ועבודה פרטנית עם המועמדים לגירוש. למוקד היה תפקיד משמעותי במאבק שהוביל לביטולה הדרמתי של תכנית הגירוש ובהמשך, באפריל 2018, לשחרורם של כל 270 מבקשי המקלט שהיו כלואים בסהרונים. המחאה הציבורית נגד הגירוש הייתה מרגשת, חסרת תקדים ועוררה את מודעות הציבור למצבם של מבקשי המקלט.

כמה חודשים לאחר מכן, עם שוך המאבק נגד גירוש מבקשי המקלט האריתראים והסודנים וביטול תכנית הגירוש, הכריזה רשות ההגירה על מבצע גירוש נוסף: ב-7 באוקטובר 2018, הממשלה הודיעה על הסרת ההגנה הקבוצתית מאזרחי קונגו תוך 90 יום. שוב, המוקד הגיב באופן מהיר ונחרץ, מיפה את מצב הטיפול בבקשות המקלט של 201 מבין 312 הקונגולזים ועתר לבית המשפט נגד הגירוש, בשיתוף עם היא"ס ישראל וארגוני זכויות האדם האחרים. בסוף שנת 2018, בית המשפט נתן צו ביניים אשר מנע את הגירוש וביום 7 במרץ 2019, לאחר חמישה חודשי חרדה, הודיעה המדינה כי החליטה להשהות את החלטת הגירוש עד להתבהרות המצב בקונגו.

בעוד שאיומי גירוש אלו היו האירועים המרכזיים בשנה החולפת, המשכנו במקביל לקדם את זכויותיהם של הפליטים ומבקשי המקלט באמצעות פעילות בתחום המדיניות הציבורית, טיפול בתיקים פרטניים, ובאמצעות פעילות משפטית.

1. מניעת הגירוש של אריתראים וסודנים למדינות שלישיות

הכרזת הממשלה על גירוש מבקשי המקלט מאריתריאה ומסודן יצרה פחד ובלבול כבד בקרב קהילות מבקשי המקלט. על מנת שהקהילות יוכלו להבין את המצב ולקבל החלטות מושכלות, קיימנו 11 מפגשי הסברה ברחבי הארץ עם קהילות מקומיות של מבקשי המקלט בין נובמבר 2017 לינואר 2018. למפגשים עם עורכי הדין של המוקד בתקופת המשבר היה ערך רב עבור מבקשי המקלט.

כבר בתחילת השנה החלו פקידי הרשות לתת הודעות גירוש לכלואי חולות ואנו ערכנו בחולות עבודת מיפוי מאומצת לקידום הליכים משפטיים למניעת הגירוש. בתחילת פברואר, כאשר רשות ההגירה החלה לתת הודעות גירוש גם מחוץ לחולות, השתרכו תורים ארוכים במשרדנו בשעות קבלת הקהל ולצערנו נאלצנו לתעדף את הפניות. הקו החם עבד באופן מאומץ על מנת למנוע את גירושם של מבקשי המקלט, ובמיוחד של הקבוצות המוחלשות והפגיעות שבהם. כתבנו סיכומים ומכתבים לשימועים שלפני הגירוש שפרטו את הנימוקים לביטול הוראת הגירוש: חוקיים, הומניטריים, רפואיים ואחרים. מתחילת פברואר ועד ה-24 באפריל שלחנו 107 מכתבים בדרישה לבטל את צו הגירוש. 56% מהפניות התקבלו והוסרה חרב הגירוש מעל ראשם של 60 בני אדם.

במקביל לעבודה הישירה עם קהילת מבקשי המקלט, עסקנו בפעילות ציבורית, תקשורתית ובעבודת סינגור. בין ינואר לאפריל, יזמנו 219 אייטמים בתקשורת, בין היתר בפריים טיים הישראלי ובגופי תקשורת בינלאומיים מוכרים. פנינו לציבור הישראלי ולקהילה היהודית בחו"ל, וסיפקנו להם מידע אודות הטרגדיה המתפתחת. לקחנו חלק משמעותי בשתי ההפגנות הגדולות בתל אביב, הראשונה, בה נכחו 20,000 איש ואשה, נערכה ב-24 בפברואר, והשנייה, שנערכה חודש לאחר מכן, בה נכחו 25,000 איש.

25,000 איש מפגינים בכיכר הבין ב-24 במרץ 2018

במהלך תקופה זו החלה הממשלה לסגת מתוכניותיה. בתחילת ינואר 2018, ראש הממשלה הכריז על כוונתו להרחיק את כל 'המסתננים' מישראל. בפברואר ראש רשות האוכלוסין וההגירה הצהיר שנשים וילדים לא יגורשו. לאחר מכן, אישרה הרשות שלא יפרידו בין משפחות, ובשקט הודיעו שיוצאי דרפור לא יגורשו אף הם. מחאות בישראל וברחבי העולם הפעילו לחץ על רואנדה שלא לקבל פליטים מישראל. בכירים מרואנדה החלו להכחיש בפומבי את קיומו של ההסכם עם ישראל.

לצד הפעילות הציבורית, שתי עתירות הוגשו על ידי עו"ד פרטיים לבג"ץ והתקבלו בתמיכה מפתיעה מצד השופטים. עתירה נוספת הוגשה על ידי הארגונים בחודש מרץ. כתוצאה מכך, בית המשפט דרש מהמדינה להציג את ההסכמים המעודכנים עם רואנדה, אז התגלה שכלל לא קיימים הסכמים. אף על פי כן, למרות היעדר ההסכם, המדינה המשיכה להוציא מאות צווי גירוש ולכלוא אנשים ללא הגבלת זמן במידה והפרו אותם. במקביל, נציבות האו"ם לפליטים הושיטה יד לעזרה והציעה לישראל מתווה על פיו מחצית ממבקשי המקלט יקלטו במדינות בטוחות ולנותרים ישראל תעניק מעמד ארעי. במסיבת העיתונאים בה הוצג המתווה, ראש הממשלה ושר הפנים הציגו לראשונה את מבקשי המקלט הסודנים והאריתראים כפליטים ולא כ"מסתננים". עם זאת, חיי המתווה לא ארכו, ולאחר שבע שעות ראש הממשלה ביטל את ההסכם בשל לחץ פוליטי. מאחר שרואנדה כבר הבהירה שלא תקלוט מבקשי מקלט שיגורשו מישראל, ישראל פנתה נואשות לאוגנדה. בהיעדר יכולת להגיע להסכם גם עם אוגנדה, הממשלה נאלצה לחזור בה מהצהרותיה ובמענה לעתירת ארגוני זכויות האדם כל 270 מבקשי המקלט שנכלאו בשל סירובם לגירוש – שוחררו. ב-24 לאפריל,

כחלק מעתירה משותפת של המוקד והתוכנית לזכויות פליטים באוניברסיטת תל אביב, בשמם של ארגוני זכויות הפליטים, הממשלה הודתה שאין אפשרות ברת קיימא לגרש את מבקשי המקלט למדינות שליטות ובכך באה אל סופה תוכנית זו.

צוות המוקד בהפגנה בביכר רבין, 24 במרץ 2018

2. הקפאת הגירוש לרפובליקה הדמוקרטית של קונגו

באוקטובר 2018, להפתעתנו הרבה, הממשלה הכריזה על הסרת ההגנה הקבוצתית מאזרחי הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו. נציגי המוקד קיימו שתי פגישות ייעוץ עם קהילת מבקשי המקלט מקונגו. כ-200 קונגולזים נכחו בפגישה הראשונה ב-13 באוקטובר, וקיבלו עדכונים אודות המצב והצעדים הבאים. צוות המוקד גם הקשיב לצרכים ולחששות של חברי הקהילה. רבים ממבקשי המקלט מקונגו שוהים בישראל למעלה מעשור, ובהם בני נוער שנולדו בישראל או חיים בה מרבית חייהם. בעקבות הפגישה, נבחרה קבוצת מנהיגים, איתם עמדנו בקשר שוטף. העברנו הדרכה בנושא הקשר עם התקשורת לכעשרים חברי קהילה, ויחדיו יזמנו 16 אייטמים תקשורתיים מאז ההכרזה על הסרת ההגנה הקבוצתית. ערכנו מחקר מקיף ואספנו מידע שסייע לחברי הכנסת מירב מיכאלי ומוסי רז להגיש בקשה לדיון במליאת הכנסת בסוגיית הגירוש לקונגו. הדיון לא התקיים בסופו של דבר מאחר שהכנסת התפזרה. עדכונים נשלחו גם לשגרירות האמריקאית ולנציגות האיחוד האירופי.

הקו החם העניק סיוע פרטני ל-201 מבקשי מקלט קונגולזים מתוך 312 בני הקהילה שרשומים על ידי הרשויות. רובם המוחלט של הקונגולזים שהגיעו אל המוקד ביקשו לברר מה מצב בקשת המקלט שלהם. מרבית בני הקהילה הגישו בקשות מקלט לפני שנים, כאשר הגיעו לישראל. כל זמן שבקשות המקלט שהגישו לא נבחנו באופן פרטני ונותרו פתוחות, לא ניתן לגרשם. פנינו ליחידת הטיפול במבקשי המקלט (יחידת ה-RSD) בשמם של 181 לקוחות וקיבלנו מענה לגבי 176 מהם. בקשות המקלט של כולם, מלבד אחד (שלא התייצב לראיון בזמנו), היו פתוחות. 16 קונגולזים זומנו לראיון מקלט לאחר שפנינו בעניינם ליחידת ה-RSD. בחינת בקשות המקלט היא בהחלט מבורכת, אך העובדה

שיחידת ה-RSD החלה לבחון את בקשותיהם של אזרחי קונגו רק לאחר 10-20 שנה, בשל הכוונה לגרשם, מעידה על שיקוליה הפסולים של הרשות במטרה להתנער מאחריות ולהימנע ממתן מעמד פליט לזכאים לו.

ב-6 בנובמבר, שלחנו מכתב לשר הפנים ולגורמים רשמיים נוספים. במכתב קבלנו נגד הסרת ההגנה הקבוצתית והגירוש הפוטנציאלי. ב-15 בנובמבר שלחנו מכתב נוסף לשר הפנים אודות המצב בקונגו והסכנה הצפויה למגורשים, בו הדגשנו את החובה להמתין ולבחון מחדש את הנסיבות לאחר הבחירות במדינה בחודש דצמבר 2018. בתגובה מסר משרד הפנים כי הם זבקים בהחלטתם וכי אין כל מניעה לגרש את אזרחי קונגו.

ראיון שיזם המוקד ב"כאן 11" עם משפחה מקונגו, ולה 2 ילדים שנולדו בישראל, המועמדת לגירוש. [לחצו לצפייה בכתבה.](#)

המוקד, בשיתוף עם היא"ס ישראל ובשם ארגונים עמיתים, הגישו ב-30 בדצמבר 2018 עתירה עקרונית לבית המשפט המחוזי בירושלים בבקשה להקפיא את גירוש אזרחי קונגו מישראל. למחרת, נתן בית המשפט צו ביניים המונע מהמדינה להוציא לפועל את הגירוש עד להחלטה אחרת. בהחלטתו קבע השופט כי יש למנוע "נזק חמור ובלתי הפיך". הדיון הראשון בתיק נקבע לחודש מרץ 2019. כאמור, ביום 7 במרץ 2019 הודיעה המדינה לבית המשפט כי החליטה להשהות את החלטת הגירוש.

2018: הישגים במספרים	
2,150	לקוחות שקיבלו סיוע פרטני במסגרת עבודת הקו החם
73	ביקורים במתקני הכליאה
16	מבקשי מקלט ומהגרים ששוחררו ממעצר
93	הליכים משפטיים
283 (176 בארץ ו-107 בעולם)	הופעות בתקשורת
16	דיונים בוועדות הכנסת בהם נכחנו
255	בקשות מקלט במסגרת קליניקת ה-RSD
26	בקשות חופש מידע
6	דו"חות ופרסומים
22	סיוורים והרצאות

3. מדיניות ציבורית

המוקד יזם 283 אייטמים בתקשורת במהלך שנת 2018: 176 [בתקשורת הישראלית](#) ו-107 [בתקשורת הזרה](#). לאורך השנה אירחנו כ-500 משתתפים ב-22 סיוורים והרצאות בנושא מבקשי המקלט והמהגרים בישראל. צוות המוקד נכח

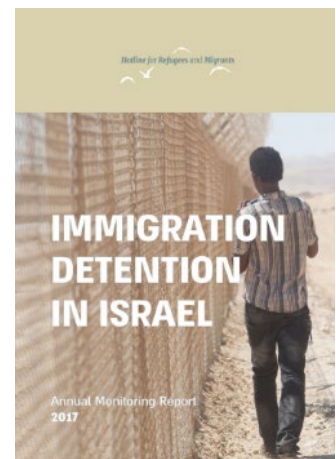
ב-16 ישיבות ועדות הכנסת בנושאים שונים הנוגעים למדיניות כלפי מהגרים ומבקשי מקלט; השתתפנו גם ב-25 פגישות עם גופים ממשלתיים שונים בנושא הטיפול בניצולי מחנות העינויים בסיני ובאלימות על רגע מגדרי. הגשנו 26 בקשות חופש מידע, בעיקר אודות התנאים במתקני הכליאה. כמו כן, המוקד פרסם בשנת 2018 שישה דוחות מחקר וסיפק מידע רב למספר דוחות חיצוניים כגון דו"ח מבקר המדינה על מערכת המקלט בישראל ודו"ח הסחר בבני אדם (TIP) ודו"ח זכויות האדם של מחלקת המדינה האמריקאית.

מחקר על 'עזיבה מרצון' של מבקשי מקלט

בינואר 2018 התפרסם דו"ח של שלוש חוקרות עצמאיות העוקב אחר 18 מבקשי מקלט שעזבו את ישראל 'מרצון' לרואנדה ולאוגנדה ומשם הוברחו לאירופה דרך לוב, תוך חציית הים התיכון. למוקד היה תפקיד משמעותי במחקר עבור הדו"ח. לפרויקט זה הייתה חשיבות רבה ולסיקור התקשורתי בעקבותיו היה ערך רב במאבק נגד הגירוש. ערוץ 2 שידר קטעים מהראיונות שקיימו החוקרות עם מבקשי המקלט. בראיונות עימם, מדברים מבקשי המקלט בגבורה על החוויות הקשות שעברו בדרך, וכללו עינויים, סחר, אלימות ורעב. כותרת הדו"ח, " עדיף כלא בישראל מאשר למות בדרך", היא ציטוט ישיר של אחד המרואיינים.

"כליאת מהגרים ומבקשי מקלט בישראל – דו"ח מעקב שנתי"

במרץ התפרסם דו"ח המעקב השנתי של המוקד לשנת 2017. הדו"ח מבוסס על מחקר ואיסוף מידע אודות ארבעת מתקני הכליאה בישראל דאז: חולות, גבעון, סהרונים, ויהלום. הבעיות המרכזיות עליהן עומד הדו"ח הן כליאת טרנסג'נדרים וטרנסג'נדריות בתנאי בידוד; כליאת יוצאי דרפור בניגוד להתחייבות המדינה; ואזוק הכלואים בעת בדיקות רפואיות. עוד סוקר הדוח את ההליכים משפטיים הנוגעים לתנאים במתקן "חולות" ולצפיפות בבתי הכלא. לאחר פרסום הדו"ח חלו שינויים משמעותיים: במרץ 2018 נסגר מתקן חולות בשקט יחסי לאחר ארבע שנות פעילות ומבקשי המקלט הועברו למתקן סהרונים בעוד הממשלה נערכת לגירוש המוני. לאחר שנמנע הגירוש, מאות מבקשי מקלט שנכלאו לקראת גירושם – שוחררו. כיום מספר המוחזקים במשמורת הוא הנמוך מזה עשור.

"הנה ערלה אזנם: הליכי מקלט בישראל"

המוקד פרסם באוקטובר דו"ח מעקב חדש החושף את כשליה ומחדליה של מערכת המקלט בישראל. הדו"ח הוא פרי מחקר הצולל לתיקי מקלט ואופן הטיפול בהם בשנים האחרונות. הדו"ח בוחן מקרים פרטניים בולטים אשר שופכים אור על דפוסים חוזרים המעידים על מדיניות מכוונת מצד הרשויות. מכלול הפרטים מציינים תמונת מצב עגומה ומטרידה במיוחד, המעידה על כך שגם עשור לאחר הקמתה, היחידה לטיפול במבקשי המקלט חוטאת לתפקידה ולתכליתה: בחינת הבקשות בתום לב, ומתן הכרה והגנה לפליטים. למעלה מכך, נראה כי מטרתה האמתית והבלתי מוצהרת של היחידה היא ההימנעות ממתן מעמד פליט על מנת לעודד את יציאתם מישראל של מבקשי מקלט רבים ככל האפשר.

"לא תתעמר בה: עשור לנוהל הסדרת מעמדם של מהגרות ומהגרים קורבנות אלימות במשפחה"

בנובמבר פרסם המוקד דו"ח בשיתוף עם המרכז לסיוע משפטי לעולים של המרכז הרפורמי לדת ולמדינה. הדו"ח חושף כיצד מובילה המדיניות של רשות האוכלוסין וההגירה לגירוש שורדות אלימות במשפחה, במקרים רבים עם ילדיהן בעלי האזרחות הישראלית, במקום לתת להן הגנה. כל זאת בניגוד לתכלית הנוהל שפירסמה הרשות ואמור להגן על שורדות אלו. ב-11 בדצמבר 2018 ייצגה עו"ד רעות מיכאלי, מנכ"לית המוקד בדימוס, את המוקד והציגה את

הסוגיה בפני הוועדה למעמד האישה בכנסת.

"המדריך לשילוב מבקשי המקלט"

במהלך ניסיון הגירוש ולאחר כישלוננו, התגבשה במוקד ההבנה שעל מנת לפזר ולשלב את מבקשי המקלט ברחבי הארץ, הפתרון היחיד בטווח הארוך למצוקות תושבי דרום תל אביב וקהילות מבקשי המקלט, יש לייצר את התנאים לכך ברמה המקומית. לכן, פרסם המוקד בשיתוף עם ארגונים עמיתים את המדריך לשילוב מבקשי המקלט ברשויות המקומיות. המדריך סוקר את האתגרים והבעיות המרכזיות הנוגעות לשילוב מבקשי מקלט בישראל ומציע פתרונות והמלצות ספציפיים הנוגעים לתחומי החיים השונים הרלוונטיים לקליטת מבקשי המקלט: תעסוקה, דיור, בריאות, רווחה, חינוך והשכלה, תרבות וספורט. כרגע אנו בעיצומה של פעילות סינגור מול נציגי הרשויות השונות במטרה לקדם את המדריך ברמה המקומית על מנת ליישם את המלצותיו.

"משתרכים בתור: התורים בלשכת רשות ההגירה בבני ברק בראשית שנת 2018"

בחודש דצמבר פרסם המוקד את הדו"ח "משתרכים בתור" המתאר את מצב התורים והתנאים הקשים בלשכת רשות ההגירה בבני ברק בראשית 2018 ואת הסיבות להיווצרותם. הדו"ח סוקר את מחדלי הרשות אשר נכשלה במתן מענה הולם בזמן אמת על מנת לפתור את הבעיות שנוצרו ולהקל על סבלם של ציבור מבקשי המקלט; כמו כן, מציע הדו"ח פתרונות אשר ימנעו הישנות של מצבים דומים בעתיד ובראשם פתיחתן מחדש של לשכות ברחבי הארץ, בנוסף ללשכות הפועלות כיום בבני ברק ואילת ומשרתות ציבור של 36,000 מבקשי מקלט בעת חידוש אשרותיהם בתדירות הנעה בין חודש לשישה חודשים.

4. הקו החם (המחלקה לסיוע פרה-משפטי)

בשנת 2018, העניק הקו החם סיוע פרטני ל-2,150 אנשים מתוכם 2074 מבקשי מקלט ו-76 מהגרים. במהלך תקופת הגירוש בתחילת 2018, רוב הפונים לקו החם היו מבקשי מקלט אריתראים וסודנים אשר קיבלו צווי גירוש.

בשנת 2018 חלה עלייה של כ-30% במספר הפונים לקו החם בהשוואה לשנת 2017. הודות לתוספת מימון שהתקבלה מתורמינו הנדיבים בשל שעת החירום והגירוש הצפוי של מבקשי המקלט, צוות הקו החם (הכולל בדרך כלל את מנהלת הקו החם ורכזת שטח, שלושה מתנדבים בשירות לאומי ומגשר תרבותי) הורחב באופן זמני ונוספו לו עוד שני רכזי שטח ומגשר תרבותי שני. צוות הקו החם המתוגבר הצליח לסייע במקרים רגישים וקשים של מבקשי המקלט שקיבלו לפתע צווי גירוש בין חודש פברואר לחודש אפריל 2018.

במהלך השנה, הקו החם קיים 73 ביקורים במתקני הכליאה שיחזרו 16 לקוחות ממשמורת, שלח 1714 מכתבים לגופים ממשלתיים בשמם של הפונים וליווה 58 אנשים במפגשים השונים מול הרשויות.

מתנדבת המוקד בביקור בחולות, פברואר 2018

קליניקת ה-RSD

קליניקת ה-RSD של המוקד סייעה ל-255 איש ואשה למלא בקשות מקלט בשנת 2018, מהם 212 גברים ו-43 נשים. רוב הפונים לסיוע במסגרת הקליניקה בשנת 2018 היו מבקשי מקלט מסודן או מאריתריאה, אך סייענו גם למבקשי מקלט מאתיופיה, מקונגו, מרוסיה, מאוקראינה, מקולומביה, מדרום אפריקה, מקניה, מגינאה, ומהרפובליקה המרכז

אפריקאית.

הפרויקט החל באוקטובר 2017 ומנוהל על ידי המגשר התרבותי שלנו, מבקש מקלט מאריתריאה. בכל יום חמישי בין 16:00 ל-20:00, מגיעים מתנדבים למשרדי המוקד שם הם פוגשים במבקשי המקלט ומסייעים להם למלא את טופס בקשת המקלט. את בקשות המקלט יש להגיש בעברית, בערבית או באנגלית בלבד ולכן פונים רבים זקוקים לסיוע. המתנדבים בקליניקה עברו הכשרה מיוחדת בנושא אמנת הפליטים של האו"ם וכן הכשרה על מילוי בקשות מקלט.

מאבק בסחר בבני אדם

בזכות עבודת המוקד, 16 נשים הוכרו כקורבנות סחר על ידי רשויות המדינה בשנת 2018. מעמד זה מעניק להן שיקום במקלט לקורבנות סחר בו הן מקבלות דיור מוגן ויציב, שירותים רפואיים ופסיכולוגיים, אשרת עבודה בתוקף לשנה, כדי לתמוך בשיקומן. 15 מתוך קורבנות הסחר שהוכרו הן מבקשות מקלט ניצולות סחר בסיני בדרכן לישראל ואישה נוספת הובאה לישראל מאתיופיה כ"כלה בהזמנה". בארץ היא הייתה כלואה וסבלה מהתעללות קשה ואף שרדה נסיון רצח על ידי בעלה. 16 מקרים נוספים זוהו על ידי המוקד וממתינים להכרעת הרשויות. מהם חמישה הם של עובדים בחברת הבניין הטורקית ילמזלר (ראו להלן).

5. המחלקה המשפטית

המוקד ניהל 93 תיקים משפטיים בערכאות השונות בשנת 2018. 65 מתוכם היו תיקים של מבקשי מקלט ומחוסרי אזרחות בנושאים הקשורים לבקשות מקלט, כליאה וגירוש ו-28 תיקים של מהגרים, בין היתר מהגרי עבודה; ילדים למהגרי עבודה שנולדו בישראל; וקורבנות סחר בבני אדם. חמישה תיקים של מבקשי מקלט הגיעו לדיונים בבית המשפט העליון. להלן כמה מהתיקים המשמעותיים ביותר אותם ניהלנו בשנת 2018:

הגנה על ניצולי מחנות העינויים בסיני מפני גירוש

ב-4 בפברואר הגישה המחלקה המשפטית בקשה דחופה לרשות בדרישה למנוע את גירושם של 13 מבקשי מקלט אריתראים, כולם ניצולי מחנות העינויים בסיני. הרשות דחתה את הבקשה בטענה כי העובדה שאדם נפל קורבן לעינויים אינה מקימה לו עילה הפוטרת אותו מגירוש.

ב-2 באפריל, הגשנו עתירה עקרונית לבית המשפט העליון בבקשה לפטור את כל קורבנות העינויים מהגירוש הצפוי. העתירה הוגשה בשמם של 12 אנשים, חמישה מהם כבר היו עצורים בסהרונים ללא אופק שחרור מכוח מדיניות הגירוש. ב-5 באפריל קיבלנו צו ביניים אך מספר ימים לאחר מכן הודיע בית המשפט כי הוא מסרב לדון בסוגיה העקרונית וקבע כי יש לפנות באופן פרטני לערכאה המוסמכת. כעבור 10 ימים, כתוצאה מביטול תוכנית הגירוש, כל קורבנות העינויים שוחררו מסהרונים ולכן לא היה צורך להגיש ערעור על פסיקה זו.

תוכניות שיקום לקורבנות מחנות העינויים בסיני

בשנתיים האחרונות, עבדנו במישור המשפטי והציבורי על מנת להבטיח מתן שירותי שיקום לניצולי מחנות העינויים בסיני. במשותף עם הארגונים א.ס.ף ורופאים לזכויות אדם, קידמנו תוכנית לזיהוי ומתן מענה לצרכים של קורבנות העינויים. בשנת 2017, רשויות המדינה נאותו לערוך פיילוט לתוכנית שהצענו, פיילוט שהתקיים במהלך 2018. לבקשת המדינה, המוקד, א.ס.ף ורופאים לזכויות אדם אספו והגישו מאות תיקים של קורבנות עינויים אותם המלצנו לכלול בתוכנית הפיילוט. שיתוף הפעולה עם המדינה בנושא היה פורה, וזכינו להערכה רבה על הניסיון המקצועי הרב שלנו בתחום, ואכן רוב התיקים שהגשנו התקבלו ונכללו בפיילוט.

נכון לסוף שנת 2018, מסקנות הפיילוט, שהיו אמורות להתפרסם ביולי 2018 טרם התפרסמו. נראה כי בשל לחץ

פוליטי, הממשלה מקדמת המלצות בלתי הולמות. ייתכן כי לא תהיה לארגונים הזדמנות לבחון את המדיניות החדשה ולהגיש את הערותינו והסתייגויותינו לפני שזו תעמוד להצבעה. אנו נערכים להגיש עתירה שתחייב את הממשלה לפרסם את המלצותיה.

מבקשי מקלט מסרי לנקה ונגישות למתקן המשמורת יהלו"ם

בסוף אוקטובר 2018, נציבות האו"ם לפליטים הודיעה למוקד על 13 מבקשי מקלט מסרי לנקה המוחזקים במתקן המשמורת יהלו"ם (הממוקם בכתב"ג). זכותם להגיש בקשות מקלט נשללה מהם והם היו מועמדים לגירוש. צוות המחלקה המשפטית של המוקד הצליח לקבל גישה לכלואים ביהלו"ם, מתקן אליו הגישה מוגבלת ביותר, והגיש ערר בהול כדי לעצור את גירושם. באותה העת התרחש משבר מדיני בסרי לנקה; כל חברי הקבוצה נרדפו על רקע פעילותם הפוליטית והם נמלטו לאחר ששני חברי מפלגתם נרצחו בהפגנה. צוות המחלקה המשפטית הגיש בקשות מקלט פרטניות לכל אחד מ-13 חברי הקבוצה.

ב-6 בנובמבר, נתן בית הדין לביקורת משמורת החלטות שחרור לכל חברי הקבוצה. המדינה ערערה באופן מיידי לבית המשפט המחוזי נגד החלטות אלו. ב-14 בנובמבר, בית המשפט המחוזי קיבל את הערעור באופן חלקי וקבע כי מבקשי המקלט לא ישוחררו אך קבע כי יש להחיל על מסורבי הכניסה ביקורת שיפוטית עתית וכי לבית הדין לביקורת משמורת נתונה הסמכות לדון בעניינם. גם על פסיקה זו ערערה המדינה לבית המשפט העליון אשר הפך את ההכרעה. המחלקה המשפטית שלנו הגישה עתירה בבקשה לקיים דיון נוסף בשאלה העקרונית, דבר שנעשה לעיתים רחוקות בלבד. ההליך עודנו תלוי ועומד.

לאורך כל ההליכים המשפטיים, מבקשי המקלט הסרי לנקים הוחזקו במעצר. 13 בקשות המקלט נדחו וצווי גירוש ניתנו לכולם. במהרה עררנו נגד כל דחיה ודחיה וקיבלנו צווי ביניים. בשל שינוי נוסף שחל במצב הפוליטי בסרי לנקה, כשראש הממשלה הודיע על התפטרותו, הקבוצה החליטה לשוב לארצה. ב-18 לדצמבר שבו מבקשי המקלט לסרילנקה לאחר שהביעו תודה עמוקה לצוות המחלקה המשפטית שלנו על תמיכתם.

סיפורם של 13 מבקשי המקלט מסרי לנקה הסתיים בשלום, אך המקרה מדגיש את הצורך להציב זרקור על הכשלים של כליאת מסורבי הכניסה במתקן יהלו"ם. בכל שנה נכלאים מעל 10,000 מסורבי כניסה במתקן. ממועד מעצרו ועד גירושם, רק לפקחי רשות האוכלוסין ניתנת הגישה אליהם. למוקד או לכל גוף אחר אין גישה למתקן או יכולת לבצע ביקורת ביהלו"ם, לדעת מהו אופי המוחזקים, כמה מהם מבקשים מקלט או קורבנות סחר, ובאילו תנאים הם מוחזקים. אופן המעצר ביהלו"ם תוך ניתוק הקשר עם העולם החיצון והגבלת הזכות לייצוג משפטי מהווה הפרה בוטה של זכויות אדם.

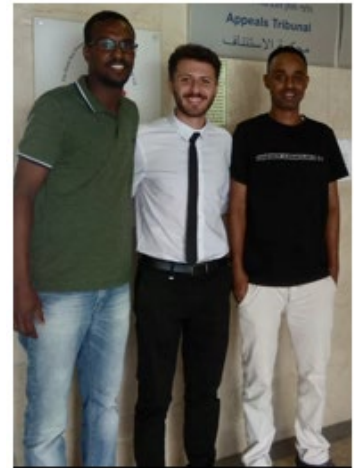
הזכות לאיחוד משפחות

במשך תקופה ארוכה עסקנו בסוגיית הזכות לאיחוד משפחות במקרים שבהם אחד מבני הזוג הוא מבקש מקלט ובקשתו תלויה ועומדת. המדיניות הנוכחית מאפשרת איחוד משפחות רק במקרים בהם בני הזוג נישאו טרם הגעתם לישראל. במקרים בהם הזוג הכיר בישראל, המדינה מתנערת מאחריות; גם אם יש לזוג ילדים משותפים, אחד מההורים עשוי להיות מגורש. בתחילת 2018 הגשנו עתירה בשם בני זוג שהכירו והתחתנו בישראל. האב הוא אריתראי ולכן מוגן בפני גירוש. האם המזוהה על ידי המדינה כאתיופית ולכן עשויה להיות מועמדת לגירוש. ב-2017 הגשנו ערר בעניינם וקיבלנו החלטה בלתי סבירה לפיה אם המשפחה מעוניינת להישאר ביחד, עליהם לעבור למדינה שלישית (רואנדה או אוגנדה). ב-15 בפברואר 2018 ערערנו על הפסיקה לבית המשפט המחוזי בירושלים. בתחילת אוקטובר, בדיון מוצלח, בית המשפט ביקר את משרד הפנים על כך שהתעלם מההשלכות ההומניטריות של גזרתו

לפלג את המשפחה. ב-25 באוקטובר משרד הפנים הצהיר שיאפשר לאם להגיש בקשה למעמד הומניטרי בנסיבות מיוחדות, מכוח הזכות לאיחוד משפחות. בעוד שמדובר בהסדר חיובי בעבור המשפחה, הסוגיה העקרונית טרם נפתרה. משפחות וזוגות אחרים עלולים למצוא את עצמם במצב דומה ולהיות מופרדים בשל מדיניות שרירותית. המוקד ממשיך לטפל בסוגיה העקרונית גם בשנת 2019.

מבקשי מקלט מסומליה

ב-25 בינואר 2018 ייצגנו מבקש מקלט מסומליה אשר אשרתו הזמנית בוטלה ללא כל התראה מוקדמת, ללא שימוע או הזדמנות להציג את טענותיו, וכתוצאה מכך היה נתון בסכנת גירוש. בית הדין קיבל את הערר והורה לרשות ההגירה לערוך שימוע מסודר בו תינתן לו ההזדמנות להציג את טענותיו בטרם תתקבל החלטה בעניינו. ב-20 בפברואר, פקחי רשות האוכלוסין עצרו את מבקש המקלט שלא כדיון, תוך התעלמות מוחלטת מהתחייבות הרשות בפני בית הדין. המחלקה המשפטית שלנו דרשה לשחררו לאלתר והבקשה התקבלה תוך שבית הדין מעביר ביקורת חריפה על התנהלות הרשות.

עו"ד עלא ח'אטר עם מבקשי המקלט מסומליה בדיון בעניינם בבית הדין לעררים, ביום 11 בנובמבר 2018.

ב-4 במרץ, ייצגנו את מבקש המקלט בשימוע בפני נציג רשות ההגירה בו התנגדנו לניסיונות הרשות לגרשו לסומליה, מדינה בה הנסיבות עדיין עגומות. השימוע לא צלח, ולכן הגשנו ערר לבית הדין לעררים בשמו ובשם לקוח סומלי נוסף עם סיפור דומה על מנת למנוע את גירושם של כל הסומליים ששוהים כיום בישראל (כ-40 איש). ב-12 ביוני, בית הדין לעררים נתן צו האוסר על הרשות לגרשם ומורה לחדש את אשרתו של אותו לקוח כל עוד מתנהלים הליכים משפטיים בעניינו. כרגע אנו ממתינים לפסק דין בתיק.

כליאה ממושכת של מחוסרי אזרחות

ב-2018 הגשנו מספר הליכים משפטיים בנוגע להגבלת תקופת ההחזקה במשמורת של מחוסרי אזרחות. בחודש יולי, טיפלה המחלקה המשפטית בלקוח שהיה כלוא במשמורת מעל חמש שנים. האיש הגיע לישראל עם דרכון גינאי אך טוען שהוא מחוץ השנהב וניסיונות קודמים להרחיקו בכפייה כשלו. השאלה המהותית שעולה מהמקרה היא: בהינתן העובדה שהמדינה לא מצליחה להרחיק אותו בכפייה, מהי התקופה המקסימלית להחזקתו במשמורת? בית המשפט פסק שהוא לא יוחזר למשמורת עד שמשלחת רשמית מגינאה תגיע ותקדם את הרחקתו; כשזו תגיע, המדינה תהיה רשאית לעצור אותו לצורך הרחקתו. במידה והמשלחת לא תגיע, יאלץ בית המשפט לקבוע את משך התקופה המקסימלית שבה מותר להחזיק אדם מחוסר אזרחות במשמורת.

תיק שני שממתין להכרעת בית המשפט העליון, הוא של אדם שטוען שהוא מחוץ השנהב למרות ששגרירות חוף השנהב ומדינת ישראל לא מכירות בכך. לפי מדיניות ישראל בנושא מחוסרי אזרחות, כניסה לישראל דרך מעבר גבול מבוקר היא תנאי סף הכרחי להכרה וקבלת המעמד של מחוסר אזרחות והזכויות הנלוות לו. לכן, מחוסרי אזרחות רבים לא עומדים בתנאי הסף ונכלאים במשך שנים ארוכות. לפעמים הם משוחררים לתקופות קצרות, אך מכיוון שאין להם אזרחות כלשהי או דרכון הם אינם יכולים לצאת מישראל ובשל כך הם נעצרים ונכלאים שוב ושוב. המוקד טוען שמדיניות זו מפרה את הזכות לחירות וכי אופן הכניסה לישראל לא צריך להשפיע על הזכות להכרה באדם כמחוסר אזרחות.

חברת הבניין ילמזלר וזכויותיהם של מהגרי עבודה

במהלך שנת 2018 טיפלנו במשותף עם "קו לעובד" ועם התוכנית לזכויות עובדים באוני' תל אביב, בעניינם של 11 עובדי חברת ילמזלר, חברת בניין טורקית הפועלת בישראל. לילמזלר יש הסדר אשרות ייחודי המאפשר להם לייבא עובדים מטורקיה לישראל וכובל את העובדים לחברה. במשך שנים שמענו סיפורים מפי עובדי ילמזלר אודות העסקה בתנאי עבדות. מאחר שאין להם את הזכות לעבוד בחברה אחרת ואף לא גישה לרשויות המדינה או לעמותות ישראליות, עובדי החברה סובלים לעיתים מהתעללות ומניצול.

השנה, 11 עובדים שעזבו את עבודתם בחברת ילמזלר פנו למוקד ולקו לעובד. ביקשנו מרשות ההגירה לאפשר להם לעבור לחברת ביצוע אחרת, אך כשלא קיבלנו מענה לא נותרה לנו ברירה אלא להגיש הליכים משפטיים בשמם בדרישה להעניק לעובדים אשרות עבודה מסוג B1 כך שיורחבו אפשרויות התעסוקה שלהם והם לא יהיו כבולים לחברת ילמזלר. כמו כן, המלצנו להכיר ב-5 מהעובדים כקורבנות סחר בבני אדם. אנו רואים בתיק זה הזדמנות להצית מחדש את השיח על הכבילה ועל ההתעללות הקשה שחווים עובדי ילמזלר, כמו גם עובדים אחרים הכבולים לחברות הביצוע השונות, על מנת לבטל את מדיניות כבילת העובדים למעסיקיהם.

6. התפתחויות פנים ארגוניות

בראשון לינואר 2019 קיבלנו בברכה את המנכ"לית החדשה שלנו, ד"ר איילת עוז. טרם הגיעה למוקד, ד"ר עוז הייתה מנהלת המחלקה למשפט מנהלי בסנגוריה הציבורית הארצית בין השנים 2016 עד 2018. היא בעלת תואר ראשון ושני מאוניברסיטת תל אביב ודוקטורט במשפטים מאוניברסיטת הרווארד.